

Komission jäsen Olli Rehn
Yhteinen tahtotila EU-politiikasta -seminaari
Finlandia-talo, Helsinki, 2.2.2009

Euroopan unioni globaalina toimijana

Arvoisa presidentti ja pääministeri, hyvät naiset ja herrat,

Kiitän kutsusta osallistua tähän "EU-politiikan Korpilampeen". Varsinkin sellaisena taloudellisesta ja poliittisesta vaikeana aikana, jota nyt elämme, on syytä näkemysten vaihdon ja asiallisen keskustelun kautta vahvistaa kansallisesti yhteistä näkemystä Suomen linjavalinnoista. Kun Suomenkin talous- ja ulkopoliittikkaa tehdään yhä enemmän Euroopan unionin piirissä, on luonteva pureutua juuri EU-politiikan tavoitteisiin.

Paneelimme aihe on "EU globaalina toimijana". En tarkastele niinkään institutionaalista ylärakennetta – laatikkoleikkejä ja henkilöpelejä – vaan paremminkin yhteiskunnallista ja taloudellista alarakennetta. Ajattelen niin, että EU:n ulkoinen vaikutusvalta – puhumattakaan kansalaisten hyvinvoinnista – nojaa Euroopan sisäiseen voimaan: taloudelliseen pärjäämiseen, korkeaan työllisyyteen, hyvään elämänlaatuun ja yhteiskunnalliseen eheyteen, poliittiseen yhtenäisyyteen.

Pureudun ensi sijassa talouteen ja työllisyyteen senkin takia, että olen komission kollegiaalisessa päätöksenteossa viime aikoina keskittynyt näihin kysymyksiin, tukien puheenjohtaja Barroson ja kollegani Joaquin Almunian ponnisteluja aktiivisen elvytyslinjan puolesta. Tähän on ollut mahdollisuus, sillä omalla vastuualueellani Kaakkois-Euroopassa on onnistuttu saavuttamaan suhteellinen poliittinen vakaus, eikä siellä ole nyt polttavia kriisejä – Kosovon, Bosnian, Serbian ja Turkin ajoittain aiheuttamista harmaista hiuksista huolimatta. Ei siellä mitään "historian loppua" ole, mutta EU:n pehmeä voima on alueella yhä kovaa valuuttaa.

On selvää, että vuonna 2009 EU:n ylivoimaisesti tärkein yhteinen tehtävä on estää talouden taantumien ajautuminen syväksi pitkäksi lamaksi. Jotta luottamus talouteen voidaan palauttaa – "ettei kurki kuole ennen kuin suo sulaa" – tarvitaan sekä Euroopassa että globaalisti nopeaa ja koordinoitua keynesiläistä elvytyspolitiikkaa. Viime syksynä EU otti tässä aloitteen presidentti Sarkozyn johdolla ja komission tukemana.

Komission esityksestä Eurooppa-neuvosto hyväksyi joulukuussa 200 miljardin euron **ohjelman Euroopan talouden elvyttämiseksi**. Ohjelman mukainen, unionin ja jäsenvaltioiden yhteisin toimin toteutettu budjettielvytys vastaisi kaikkiaan 1½ prosenttia unionin kansantuotteesta. Tämä ei ole mikään pikkusumma eikä sitä ei ole mitään syytä vähätellä, kuten eräät suomalaisetkin talousviisaat ovat tehneet. Erityisesti vertailu Yhdysvaltoihin johtaa harhaan, sillä eurooppalaisen hyvinvointivaltion tulonsiirrot toimivat automaattisina vakauttajina, jotka ovat kaksi kertaa suuremmat Euroopassa kuin Yhdysvalloissa. Tämä auttaa Eurooppaa.

Osana elvytysohjelmaa hyväksyimme komissiossa viime keskiviikkona esityksen viiden miljardin euron suuntaamisesta EU-budjetista energia- ja laajakaistainvestointeihin. Esitys on tärkeä Itämeren alueelle. Koko unionissa energiayhteyksiin suunnattavasta 1,7 miljardista eurosta lähes kolmannes, yli 500 miljoonaa, käytetään komission esityksen mukaan Itämeren alueen yhteyksien vahvistamiseen. Suomelle merkittävin hanke on Estlink II -sähkökaapelin rahoittaminen 100 miljoonalla eurolla, mikä on iso askel Pohjolan ja Baltian sähkömarkkinoiden integroimiseksi.

Keynesiläinen elvytyspolitiikka on siis välttämätöntä pitkän syvän laman estämiseksi, mutta ei riittävää maailmantalouden järjestelmävirheiden korjaamiseksi. Vaikka talouden näkyisiin liittyy paljon epävarmuutta, yksi asia vaikuttaa ilmiselvältä: elämme parhaillaan käänteentekevää ajattelutavan muutosta valtion ja markkinoiden keskinäisen suhteen osalta. Se sokea luottamus markkinoiden kykyyn korjata omat virheensä, mikä oli Reaganin ja Thatcherin ideologisen perinnön ydin, on joutunut romukoppaan – ja sinne joutaakin, etenkin rahamarkkinoiden osalta. Aikakautta, jota parhaillaan rakennamme, tulee leimaamaan valtion aktiivisempi taloudellinen rooli ja finanssijärjestelmän tiukempi sääntely.

Samaan hengenvetoon on syytä korostaa, että käynnissä oleva talouden taantuma ei ole esimerkiksi vapaakaupan syy – päinvastoin – vaan lähtöisin siitä kasino- ja kuplataloudesta, jonka kasvualustan muodostivat finanssimarkkinoiden systeemivirheet. Uuden kuplan välttämiseksi ja uusien finanssikriisien ehkäisemiseksi on välttämätöntä tehostaa kansainvälisen rahoitusjärjestelmän sääntelyä ja valvontaa.

Seuraava virstanpylväs globaalin finanssijärjestelmän uudistamiseksi on 2. huhtikuuta Lontoossa pidettävä G20-huippukokous, johon myös Yhdysvaltain presidentti Barack Obama osallistuu. EU linjaa omat tavoitteensa maaliskuun Eurooppa-neuvostossa. Voi olla, että vielä helmikuussa pidetään erillinen euroryhmän huippukokous. Selvää on, että Ranskan pj-kaudella näkynyt euroryhmän merkitys unionissa tulee entisestään korostumaan. Sen pitäisi näkyä myös euroalueen edustuksessa kansainvälisissä rahoituslaitoksissa (kuten IMF ja WB).

Nämä korjausliikkeet ovat välttämättömiä paitsi rahoitusjärjestelmän toimintakyvyn myös markkinatalouden arvopohjan pelastamiseksi. Muutoin annetaan periksi finanssikapitalismiin pesiytyneelle ahneudelle ja siten murennetaan terveeseen yrittäjyyteen ja työntekoon nojaavan oikean markkinatalouden eettinen perusta. Edesmennyt valtioneuvos Johannes Virolainen kirjoitti 60 vuotta sitten, että kapitalismi on markkinatalouden rappeutunut muoto, ja oli siinä harvinaisen oikeassa.

Olen seurannut tarkasti Suomessa käytyä keskustelua talouden kolmannesta tiestä. Keskustelusta on jäänyt puuttumaan ainakin se seikka, että eurooppalainen yhteiskuntamalli nojaa olennaisilta osin kolmanteen tiehen, jossa sekä yrittäjyys että yhteisvastuu korostuvat. Se on sosiaalista, sääntöperusteista markkinataloutta, jossa aktiiviselle valtiolle ei olla ehdoin tahdoin allergisia. Esimerkiksi komission ex-pj. Jacques Delors on yksi tärkeimpiä kolmannen tien näkijöitä ja tekijöitä.

Tältä kannalta katsoen pääministeri Vanhasen kasvualoite ja hallituksen elvytyspaketti ovat linjassa eurooppalaisen yhteiskunta-ajattelun kanssa. Kyse on työllistävän kasvun tukemisesta tehokkailla investoinneilla. Siitä oli kyse myös Suomi maailmantaloudessa -hankkeessa, jonka parista näen täälläkin monia tuttuja kasvoja. Sen hankkeen eväitä käytimme hyväksi, kun Barroson komission alkutaipaleella uudistimme EU:n Lissabonin strategiaa työllisyyden ja kasvun ohjelmaksi. Tämä oli suomalaista vaikuttamista eurooppalaiseen yhteiskuntapolitiikkaan, mistä tänäänkin on puhe. Virta toimii – ja pitää toimia – molempiin suuntiin.

* * *

Talouden elvytyksen rinnalla EU toimii ekologisenä edelläkävijänä ilmastomuutoksen hidastamiseksi. Komission viime viikolla hyväksymä tiedonanto linjasi EU:n kansainväliset ilmastotavoitteet.

Läpimurto Kööpenhaminan ilmastokokouksessa edellyttää EU:lta johtajuutta ja jalkatyötä. Odotamme, että presidentti Obaman johdolla Yhdysvallat ja muut talousmahdit seuraavat EU:n näyttämää suuntaa.

Energia on muutoinkin tullut jäädäkseen EU:n ulkosuhteisiin. Venäjän ja Ukrainan välisen kaasukriisin aikana EU toimi yhtenäisesti. Ilman EU:ta kaasu ei virtaisi vielä tänäänkään.

EU:n energiapolitiikan mantraksi ei kelpaa enää puhuminen yhdellä äänellä, vaan tarvitaan päätöksiä energiariippuvuuden vähentämiseksi ja huoltovarmuuden kohentamiseksi. On päästävä irti riippuvuudesta yhdestä energian lähteestä tai toimittajasta. Kaiken perustana on energian sisämarkkinoiden kehittäminen ja pullonkaulojen poistaminen vahvistamalla EU:n sisäisiä yhteyksiä.

Hyvät kuulijat,

Päätän puheenvuoroni kommenttiin suomalaisesta EU-keskustelusta. Paljon viljelty pikkunäppärä sanonta ”Missä EU – siellä ongelma” on edellä kuvaamieni esimerkkien valossa oikeaan osuvampi käännettynä toisin päin: ”Missä ongelma – siellä EU sitä ratkomassa”. Tämä pätee täysin sekä talous- ja finanssikriisiin että ilmastonmuutokseen.

Suomi on tukenut tällaisen käytännön ongelmia ratkovan EU:n kehittämistä – ei puskaista arvostellen, vaan etulinjassa suuntaa näyttäen ja vastuuta kantaen. Suomen johdonmukaista ja käytännönläheistä toimintaa arvostetaan EU:ssa. Viimeksi tämän totesi puheenjohtaja Barroso pääministeri Vanhasen komission vierailun yhteydessä.

Itsetyytyväisyyttä pitää tietysti varoa. Suomen ja suomalaisten menestyminen tulevaisuudessa edellyttää jatkuvaa uudistumista. Se taas vaatii näkemystä ja vuoropuhelua ja niistä kumpuavaa yhtenäistä, määrätietoista toimintaa – juuri sitä pääministerin peräänkuuluttamaa yhteistä tahtotilaa – niin Suomessa kuin Euroopan unionissa.